

timbile v Mozambiku piše Moira Laffranchini. Zbornik se nadaljuje s prispevkom Irene Loutzaki, v katerem opiše posredovanje tradicije v Trakiji v Grčiji ter o invencijah in konstrukcijah nove tradicije, modifikacije tradicionalnih norm, prenašaršja estetike in ideologije v umetniških izvedbah. Provokativno je mnenje Američana Lynn D. Manersa o folklornih skupinah na območju nekdanje Jugoslavije. Ioannis Manos je v članku spregovoril o politiki in moči plesa v pokrajini Florina v Grčiji, Andriy Nahachewsky pa o strategijah za teatralizacijo ljudskega plesa. Sledijo komentarji Matsa Nilssona o oživljanju v sedemdesetih na Švedskem, o obnovi malajskih ljudskih plesov od 1980 do nastanka referata spregovori Mohd Anis Md Nor, Nancy L. Ruyter pa ocenjuje La Meri kot koncertno plesalko, učiteljico in avtorico, ki se je med drugim ukvarjala tudi z etničnimi plesi. Colin Quigley predstavi oživljanje plesa v Transilvaniji, Deidre Sklar pa obnovo plesa *indio* v Tortugas-u v Novi Mehiki. O folklorizmu na Češkem razpravlja Daniela Stavičková, Anne von Bibra pa predstavlja oživljanje ljudskih plesov v Nemčiji v času nacionalsocializma v letih 1930–1940.

Bogat in koristen zbornik dopolnjujejo številne fotografije, a žal, slabe kakovosti. Ker s tematiko in dobrimi prispevki zbornik presega ozko področje etnokoreologije, bi bilo prav, da dobi mesto v knjižnicah naših etnoloških ustanov.

Rebeka Kranjec

Svanibor Pettan, *Kosovo Roma*. (CD ROM). Ljubljana: Založba Nika, 2001 (Zbirka Arhefon). (Zgoščenka. Fotografije, besedila pesmi s prev. v angl., dva angl. članka in videoposnetek. Sistemske zahteve: Macintosh System 7.6 ali novejši in Windows 95, NT 4.0 ali novejša verzija Windows).

Zgoščenka *Kosovo Roma* je prva zvočna publikacija v novo osnovani zbirki Arhefon, ki sta jo ustanovila družba Nika v sodelovanju z Društvom za raziskovanje popularne glasbe. Gradivo, ki je zbrano na nosilcu zvoka in slike predstavlja večletno raziskovanje etnomuzikologa Svaniborja Pettana, ki je med letoma 1984 in 1991 daljša ali krajša obdobja preživel med kosovskimi Romi in raziskoval njihovo glasbo, glasbila, vlogo romskih glasbenikov v tamkajšnji družbi in njihov pogled na »druge«, s katerimi so v času snemanja še v sožitju živeli v istem prostoru.

Čeprav so Romi pravzaprav zunaj skupnosti, v katerih gostujejo, kdaj pa kdaj obravnavani kot »manjvredni«, pa imajo skupno vez z njimi, to povezovanje jim omogoča glasba in prek te jih sprejemajo tudi gostiteljske etnije. Prav romski glasbeniki so namreč tisti, ki so često vabljeni na vsakovrstne zabave, poroke, srečanja in za druge priložnosti, ko je potrebno različna srečanja popestriti z glasbo. Zakaj prav oni? Ker so kot glasbeniki potrebni zaradi nadarjenosti, veščin glasbenega izvajanja ter improviziranja in prilagajanja vsakovrstnemu repertoarju, kakršnega želi slišati zbrana družčina na svoji zabavi ali obredju. Seveda pa igrajo tudi zase, glasbo po svojem okusu, kakor se jim je izoblikoval v lastnih skupnostih, v katerih živijo. Verjetno je ta zgoščenka edina, ali vsaj prva, ki predstavlja tako glasbo kot glasbenike Romov s Kosova.

Raziskovanje Romov v takšni večetnični družbi pa je še posebno zanimivo, saj, kot je avtor zapisal v uvodni besedi, so k nastanku te izdaje prispevali »tamkajšnji Albanci, Srbi, Muslimani, Romi, Črnogorci, Turki in Hrvati, k verski raznovrstnosti pa pripadniki islamske, pravoslavne in katoliške verotzpovedi. Jeziki, ki jih je bilo najpogosteje

slišati, so bili albanščina, srbsščina ter sorodni južnoslovanski jeziki, romščina in turščina. Za razliko od večine drugih skupnosti, kosovske Rome ni povezovala niti religija, čeprav so bili večinoma muslimani, niti jezik, saj je materin jezik nekaterih albanščina.

Svanibor Pettan je izredno sistematično in pregledno razvrstil osemnajst zvočnih posnetkov in spremljajoče slike v štiri sklope: v prvem so predstavljeni *Glasbila in ansambli kosovskih Romov*, v drugem sledi *Romi za Rome* glasba, ki jo izvajajo zase, v tretjem so nanizane *Povezave z neromskimi tradicijami in vsebinami*, v zadnjo skupino pa je uvrščena *Odprtost in ustvarjalnost*, ki jih prikaže kot vedno inovativne nosilce novosti v glasbene in druge tradicije. Kot že omenjeno, lahko poleg glasbe, ki jo slišimo s plošče, vidimo prek računalnika tudi zbrano slikovno in tekstovno gradivo. Med triindvajsetimi slikami najdemo fotografije mesta Prizrena, kako sta v mestu postavljeni džamija in pravoslavna cerkev skupaj, derviše med obrednim prebadanjem, kosovske Turke, Rome z ulice ter glasbene sestave, oblikovane iz romskih in neromskih glasbenikov, kakor tudi utrinke iz življenja nekaterih romskih glasbenikov. Fotografirani so tudi romski glasbeni sestavi v albanski in turški narodni noši.

Pod komentiranimi slikami si lahko ogledamo krajši videoposnetek, sestavljen iz enajstih segmentov, posnetih na različnih krajih v različnih časovnih obdobjih. Vse posnetke povezuje pred leti zelo popularna brazilska plesna melodija Lambada. Videoposnetek vsebuje kar enajst različic, zaigranih z različnimi glasbili, tako sodobnimi kot tradicionalnimi, ponekod je videti tudi plesalce, ki na to latinsko melodijo plešejo različne zvrsti plesa. Zgoščenska je dvojezična, s tem ji je avtor odprl širši avditorij, prav tako pa je blizu slovenskemu bralcu in poslušalcu. V slovenščino pa žal, iz nerazumljivih razlogov, ni v celoti preveden tekstovni del, sestavljen iz štirih delov: *Romi, Lambada, Pesemska besedila in Literatura*. Prvi spremni tekst kar na triindvajsetih straneh obsega poglavje *Romi, glasba in politika na Balkanu. Študijski primer Kosova*. Sestavljajo ga podpoglavja: *Uvod, Statistični podatki s Kosova, Delovanje Romov v skupnostih, Glasbila in spremembe v godčevskih sestavih, Glasbeni repertoar, Način nastopanja in predstavljanja romskih glasbenikov*. Temu v prid boljši razumljivosti in večji preglednosti sledijo tudi primerjave nekaterih komentiranih glasbenih primerov z notnimi transkripcijami, opremljenimi z muzikološkimi analizami. Tekst zaključujeta *Sklep* in zadnje poglavje – *Iskanje nadaljnjih raziskav*. Vse je opremljeno z dodatnimi štirimi stranmi opomb in obširnimi seznamom uporabljenih literature.

Drugo poglavje nosi naslov *Lambada na Kosovu. Prerez romske ustvarjalnosti*, s podpoglavji *Uvod, Glasbeno življenje na Kosovu, Lambada: študijski primer prilaganja, Glasbena analiza in Sklepa*. Tudi to poglavje spremljajo razlagalne opombe. V posebnem poglavju *Besedila* je nanizanih šestnajst pesemskih besedil, posnetih na zgoščenci. Zapisana so v izvorniku in prevedena v slovenski in angleški jezik. V *Publikacijah* pa je avtor dodal lasten bibliografski seznam literature, ki predstavi avtorjeve objave iz zadnjega desetletja, ko se je intenzivneje ukvarjal z glasbo kosovskih Romov. Na plošči in v spremljajoči knjižici je natančno popisana celotna videna in slišana vsebina.

Navsezadnje je treba omeniti, da je namen zgoščenske poleg predstavitve večletnega etnomuzikološkega raziskovanja in osvetlitve zgodbe Kosovarjev izjemno human in izvrsten zgled, kako je lahko etnomuzikologija uporabna. Glasbe kosovskih Romov, ki jo lahko slišimo na zgoščenci, namreč ni več, prav tako ni več mogoče videti tega, kar je ostalo dokumentirano na fotografijah in na videoposnetku. Vmes se je zgodila vojna, v kateri je bilo, čeprav »gostujoče« v deželi, to ljudstvo prav tako udeleženo kakor vojskujoči

se narodi, ki so uveljavljali pravico do ozemlja. Nekateri glasbeniki so zdaj že pokojni, večina pa je bila prisiljena zapustiti domačije in iskati nov dom v drugih deželah. To je bilo tudi poglavitno vodilo avtorja, ki je raziskovanje in njegov sad posvetil prav njim, saj bo izkupiček od prodaje namenjen njihovim družinam za boljši jutri.

Maša Komavec

Samopodoba Slovencev. Zbornik prispevkov za simpozij ob 75 letnici Slovenskega PEN (ur. A. Blatnik, V. Taufer in P. Vodopivec). Ljubljana: Slovenski PEN, 2001. 188 str.

Zbornik *Samopodoba Slovencev* prinaša prispevke s simpozija ob 75 letnici Slovenskega PEN, ki je bil 22. novembra 2001 v Ljubljani. Razmišljanja s simpozija, ki so jih referenti strnili v bolj ali manj polemično naravnane prispevke, so potekala v štirih glavnih smereh, temu pa je sledila tudi razvrstitev njihovih prispevkov v zborniku. Teme, ki so sledile uvodnemu razmišljanju Vena Tauferja, so se razvrstile v skupine, v zborniku naslovljene kot V zgodovinsko politični vizuri, Sledovi in sedanost, Ta hip – kritični in upajoči in Podobe in prispodobe.

Kljub tej razvrstitvi pa se os razmišljanja večine razpravljalcev vendarle suče med »sledovi in sedanostjo«, bodisi da so ti sledovi vpeti v povsem določene zgodovinske koordinate, bodisi da so prepuščeni povsem osebno doživeti interpretaciji zgodovine, časa, možnosti in potreb. Prav osebno doživeta ali osebno razumljena interpretacija pa pravzaprav prevladuje in hkrati s povedanim vred govori o samopodobi Slovencev in postavlja pred nas ogledalo.

Tega ogledala pa to pot ni vzela v roke stroka, ki prek ljudske kulture, načina življenja in drugih opredelitev že precej dlje kot stoletje razkriva podobo Slovencev, torej etnologija, prav tako ne druge, za ta vprašanja relevantne stroke. Res pa je, da je bilo o tej temi s strani etnologov in nekaterih drugih raziskovalcev že precej napisanega: leta 1997 je bila na primer tej temi posvečena obsežna številka revije *Traditiones*, kjer so se teme o slovenski prepoznavnosti oziroma istovetnosti med drugimi raziskovalci lotili tudi etnologi.

Zbornik je močno zaznamoval sam organizator simpozija, Slovenski PEN: čeprav so se na njegovo vabilo odzvali tudi zgodovinarji, sociologi, filozofi, zgodovinarji, slavisti, novinarji, politiki, politologi in drugi, je iz samega zbornika najbolj čutiti prav poglede in mnenja zelo osebno naravnanih pogledov. Veliko referentov se torej o slovenski samopodobi, o slovenski majhnosti in veličini, o Lepi Vidi in Hlapcu Jerneju, o ponižnosti in kompleksu večvrednosti sprašuje v esejistični obliki.

Ne le sami referati in presoje referentov, tudi referenti sami postavljajo pred nas nek pogled na svet in na slovenstvo. Pogled, ki komajda izmeri razdaljo med dostojnim pokopom mrtvih in njihovim prezirom, med idiličnim pogledom na slovenstvo in hrepenenjem po Evropi ali pa razdaljo med dvema bregovoma. Med bregovoma, med katerima je še vedno čutiti strugo, ki sta jo poglobila druga svetovna vojna in povojni čas.

Zdi se, da sta prav ta dva bregova tista razsežnost, ki usmerja razmišljanja o slovenski samopodobi in je postala tudi njen del, za današnji čas vsaj tako značilen in prepoznaven kot ljudska kultura v vseh svojih oblikah. Kljub različnosti pogledov, sodb in